

מכותל הישיבה

עלון חודשי מבית המדרש של ישיבת הכותל

פרשת שופטים

גליון 2 | ז' באלול ה'תשע"ו

כניסת שבת: 18:17

יציאת שבת: 19:30

כמה קשה – כמה שווה!

מאמר מערכת

השבוע ביום שלישי, ג' באלול, חל יום פטירתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל, גאון הגאונים¹, גאון האומה, פאר הדורות², מורה דרכנו, לאורותיו נלך, אשר תורתו מהווה בשבילנו לשו"ע של סדר הגאולה של כנסת ישראל. לפני שנעסוק בשאלה מדוע דווקא הרב זצ"ל, ננסה קודם לברר כיצד ניגשים בכלל לתורתו העמוקה והמקיפה מאין כמוה, או במילים אחרות-

מדוע כל כך קשה להבין את כתבי הרב זצ"ל? יש לכך כמובן לא מעט הסברים, ננסה לפרוט שלושה מהם:

(א) **הגילוי** בתורת הרב – ראשית כל יש להבין כי הרב מגלה בתורתו סודות עמוקים ונסתרים, הוא אף העיד על עצמו שכל דבריו הם מיסודותיו של הארז"ל³, ועל מנת להוריד אלינו את הסודות הללו הרב נדרש להמציא מעין שפה חדשה כדי להתאים אלינו את המושגים הקבליים, על מנת שאנו נוכל להבין את הרעיונות הגדולים הללו. כמו כן דבריו מבוססים על ספרי היסוד באמונה כגון: רס"ג, מורה נבוכים, מהר"ל, רמח"ל ועוד. והרצאה להבין דבריו לאשורם צריך להיות בעל רקע בכל כתביהם.

(ב) **הכיסוי** בתורת הרב – תורת הרב היא בבחינת 'מגלה טפח ומסתיר טפחים'. הרב באגרות⁴ מסביר שבכוונה הוא כתב את דבריו בצורה נסתרת כזו כדי שלא כולם יבינו את דבריו אלא רק אלו הראויים לכך, אלו רעיונות עמוקים מאוד וישנם כאלו שלא מתאימים להכילם. ב'אורות הקודש' חלק א' מסביר הרב, שרצי תורה הם אכן לא לרבים, משום שבמקרה הטוב הרבים לא יבינו ובמקרה הגרוע הם יסלפו את הדברים (הרב אבינר שליט"א).

(ג) **דיוק** – לשונו של הרב מדויקת ומצריכה לימוד כשל הראשונים, הרצון של הרב לדייק במושגים עד הרמה הכי מדויקת שיש, גורם לעתים לכך שהמשפטים יוצאים ארוכים ומסורבלים, ולצורך הבנתם צריך לשים מעין סוגריים בתוך סוגריים. אצל מלמדי תורת הרב ישנו קושי ידוע בהיצמדות לדבריו, ולחלקם ישנה נטייה להתרחבות יתר, עם כל זאת צריך לדעת שאין בדבריו משפט אחד מיותר ודווקא בהצמדות למילים עצמן נמצא המפתח להבנתם.

לאחר כל 'הקישורים' אנו צריכים לדעת שמצבנו מצוין ביחס לפעם, ואפילו ביחס לתקופת הרב קוק עצמו – הרי הרב בעצמו היה מתלונן על כך שבקושי קומץ אנשים מבינים אותו ואת כתביו, והיום ממש בדרך פלא תורתו מופצת בקרב חוגים רבים ברחבי עם ישראל.

מדוע כל כך שווה להבין את כתבי הרב זצ"ל?

לענ"ד הסיבה המרכזית אינה החידוש והיצירתיות שבתורתו – למרות שאין משתווה להם, ואינה גם שיטת הכלל שבמשנתו – שאין דומה לו, וגם לא היחס לתורת ההפכים המכילה את כל הכוחות כולם, אלא הסיבה היא **עצם היחס אל התורה**, יחס של עומק וגדלות, יחס של חתירה אל האמת בלי פשרנות ובלי יראה מבשר ודם אלא רק מרבש"ע, יחס של חיים תובעניים למען כלל ישראל. התמודדות עם המציאות לא מנקודת המבט השטחית של עין הבשר אלא מתוך ההסתכלות המעמיקה של עיני הלב.

נכון, הדרך הזו אינה פשוטה, זה לא פשוט 'לרקוד על כל החתונות' – להשקיע את כל הכוחות **בכל** תחומי החיים, ולכן גם ישנם חללים שנופלים בדרך. יותר פשוט וקל לקחת חלק אחד, גם אם הוא המרכזי ביותר, ורק בו להתרכז. אך מה נעשה **שהמציאות והחיים תובעים אותנו לגדלות**, הקב"ה תובע אותנו לגדלות על מנת להגיע לתיקון ולגאולה השלמה.

כאשר אדם מתרכז בדבר אחד - קוראים לזה קיצוניות, כאשר אדם מתרכז בכל הדברים – קוראים לזה **גדלות!**

¹ לש' הגר"מ פיינשטיין, ליקוטי ראי"ה עמ' 59

² לש' מדעת האבל של ישיבת חברון על פטירת הרב זצ"ל.

³ חוברת ג' באלול.

⁴ אגרות א', עמ' קלא', ובמקומות נוספים.

זמני התפילות
והשיעורים בישיבה:

מנחה: 18:30
קבלת שבת על גג
הישיבה
שיחה - מו"ר ראש
הישיבה
תפילת ערבית

שחרית: 8:00
הלכות שבת - מו"ר ראש
הישיבה
מנחה: 13:15

מזל טוב למנכ"ל הישיבה מוטי
ג'רבי ומשפחתו לרגל נישואי הבת
אביה.

מזל טוב לאבי שטרסברג (כולל)
לרגל נישואיו.

לתגובות, הארות

ושליחת מאמרים:

Mikotel_hayeshiva@
gmail.com

א. מערכת: זיו ארזי

שהשבוע חל יום פטירתו, כותב במוסר אביך פרק א' "האמת היא שענייני האמת חרוטים בנו בטבענו, ונפשנו לא תתן לה מנוח (אם לא נבלבל אותה בידיים בטרדות מותרות או מגוונות שמאפילות אורה) עד שתעמוד על טבעה האמיתי, דהיינו שיהיו כל מידותיו משמשות לעבודת השי"ת".

אדם צריך מצד השכל להחזיר בו את האמונה בה' שתביא אותו למעשים הגורמים לדבקות.

ועל כן, ענייני העבודה על מידות וגמילות חסדים, ובעיקר נתינת המקום לקב"ה בחיינו בכל דבר ודבר, הם המפתחות לכח ולרצון להתקדם הלאה במעלות התורה והמצוות. ואין זמן טוב יותר לדברים אלו מבין הזמנים, כאשר יש זמן למחשבה ועשיית דברים מעבר לל"ז הקבוע, רגע לפני שצוללים חזרה אל הסדר היומי החשוב בין כותלי הישיבה. ומי שפספס זאת בבין הזמנים הקודם, אל דאגה, זמן אלו מסדר לנו בין הזמנים נוסף מיד לאחר ארבעים יום...

בברכת "שפטים ושופטים תתן לך".

"שפטים ושופטים תתן לך בכל שערך", הרמב"ם בהלכות יום-טוב (ו,כא) כותב שחייבים בתי הדין להעמיד שופרים ברגלים, שלא יתקבצו נשים וגברים ויבואו לדבר עבירה. עניין תשומת הלב המיוחדת לרגלים היא היציאה מהשגרה, דברים שלא עושים בדרך כלל ביום-יום. מכאן נלמד גם כן לבין הזמנים, בין הזמנים הינו זמן שבו עושים דברים שאינם במסלול הרגיל של השנה ואדם עלול להישאב אל פרק הזמן הזה, וקשה עליו היציאה ממנו והחזרה אל המסלול הרגיל, ועל כן נצרכת שמירה יתירה.

אז איך מציבים לעצמנו שופטים ושופרים בבין הזמנים? והאם זו סלילת הדרך מבין הזמנים לבית המדרש?

כל אדם מכיר את עצמו ויודע את נקודות החזק שלו ומאידך את המקומות בהם הוא צריך להתחזק. אומר הרב נבנצל שליט"א בשיחותיו לפרשת שפטים - בבין הזמנים אדם נמצא מן הסתם פחות בסדרי הישיבה אך עליו מוטלת האחריות להשכים לתפילה, ללמוד תורה, לכבד את ההורים וכו'. וכ"ש שבאלול צריך להתחזק בדברים אלו בכניסה המחודשת אל הישיבה.

יראת ה' היא כלי מרכזי שיש לנו כאנשים מאמינים, לזכור כל הזמן מה העיקר ומה הטפל, ובמה אנו משקיעים את כוחותינו. **הרב קוק זצ"ל**,

עיון במסכת תלמוד

העוסק במצווה פטור מן המצווה

איתי שטרובך (ש"ז)

שפטורים אף בחנייתם ומשמע גם כשיכולים לקיים את שניהם. אומנם אין זה קשה כלל שרש"י בדף כ"ו,א כתב שפטורים גם בלילה כיון שטרודים במחשבת המצווה ובתיקוניה, וצ"ל שלאחר שלמדנו בחתן שפטורים גם אם רק טרודים במחשבה ממילא ה"ה בכל המצוות. התוס' מסבירים ג"כ שפטור דווקא כשאין יכולים לקיים את שתיהן, אבל מסבירים את הברייתא בדף כ"ו,א בצורה אחרת - שמדובר שאם יתעכבו בשביל הסוכה יבטלו את המצווה בה הם עוסקים. מ"מ יוצא מדבריהם שכל הפטור הוא דווקא כשה יגרום למצווה להתבטל שיתעכבו יותר מדי ולא יספיקו להקביל פני רבם ברגל, והם מוכיחים זאת מציצית ותפילין שא"כ יהיה פטור מכל המצוות כל זמן שמניחם, וכן מפרוטה דרב יוסף שלגבי מוצא מציאה זה לא נקרא שהוא נהנה מבעל האבידה שפוטרו מלתת פרוטה לעני כיון שעוסק במצווה, זה לא שכיח ואם פטור כל זמן ששומר על האבידה למה זה לא שכיח, אלא שפטור דווקא בשעה שמנערה שאם לא יעסוק בה יבטל ממנה.

הר"ן הולך בדרך של המאירי אבל קצת שונה; הוא מסביר שהתורה לא הטריחה אדם שכבר עסק במצווה לעסוק גם במצווה אחרת בו זמנית, אף שיכול, שהרי גם חתן יכול ליישב דעתו ולקרוא אלא שהתורה לא הטריחה אותו לעשות כן ברם הוא מסייג את דבריו ואומר שבמקרה שזה לא דורש טרחה כלל כגון בסעודת אירוסין שיכול לעשותה בסוכה שבכ"מ צריך בית לסעודתו כמו שמשמע בגמרא בדף כ"ה,ב שפטרה שם מסיבות אחרות. הר"ן דוחה את הראיה של התוס' שיש הבדל בין עוסק במצווה לבין מקיים מצווה שדווקא כשהוא עושה פעולה לצורך המצווה או עסוק בהכנות למצווה ובחתן אף אם רק טרוד בה פטור. לכן דווקא כשמנער את האבידה הוא פטור אבל אם מניחה בתיבה והולך אין זה עוסק אלא מקיים מצווה וה"ה במניח תפילין ולובש ציצית שלא יפטר מכל המצוות מאותה סיבה. אומנם הפטור של אף בחנייתם ק"ק שמה עוסק במצווה איכא? וצ"ל שכיון שזה חלק מההכנות למצווה זה נקרא שהוא ממש עוסק במצווה. עוד צ"ל לפי

המשנה במסכת סוכה דף כ"ה,א עוסקת במקרים של פטור מסוכה, והמקרה הראשון שהיא מביאה הוא שלוחי מצווה שעוסקים במצווה ומפרש רש"י "כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים", ואומר עוד שפטורים אף בחנייתם כמו שמובא בברייתא בדף כ"ו,א "הולכי לדבר מצווה פטורים בין ביום ובין בלילה" ומשמע מדבריו שאפי' כשיכול לקיים את שניהם הוא פטור ונרחיב בזה עוד בהמשך.

הגמרא שואלת מנין לנו שפטורים, ואומרת שכתוב "בשבתך בביתך" פרט לעוסק במצווה "ובלכתך בדרך" פרט לחתן ומסיקה למסקנה שמשמע דווקא שבת דידך ולכת דידך, ובעצם לומדת שני דברים (א) העוסק במצווה פטור מן המצווה (ב) פטור של חתן דווקא שכונס את הבתולה שטרוד טרדת מצווה, והסבירו הראשונים במחשבת בתולים או שמה תעשהו כרות שפכה, משא"כ באלמנה שאינו טרוד, ומסביר רש"י שמסתבר שהתורה פטרה משום טרדה שאינו יכול לעשות את שניהם. מ"מ קשה שהרי גם חתן עסוק במצווה א"כ למה צריך שני לימודים? ונביא שני תירוצים בראשונים לזה:

(א) רש"י מתרץ שהיינו אומרים שדווקא מי שעוסק במלאכת מצווה בידיים או מהלך למצווה אבל חתן שזה רק טרדת מחשבה הייתי אומר שיהיה חייב.

(ב) המאירי מסביר שהסוגיה מדברת אחרי שכנס, שאל"כ גם באלמנה יהיה פטור שהרי עוסק במצווה אלא מדובר אחר שכנס והחידוש הוא שאפי' במקום סרך מצווה של מחשבת בעילה הוא פטור ולכן צריך שני לימודים.

רואים מהמאירי שאף מי שיכול לקיים את שתיהן הוא פטור שכן היה לו ברור שגם כונס את האלמנה יהיה פטור למרות שיושב בטל, וכן הוא כותב מפורש בפרשו.

מרש"י לעומת זאת משמע שדווקא כשאנו יכול לעשות את שתיהן ביחד כמו שמובא לעיל שמסתבר שהתורה פטרה משום טרדה שאינו יכול לקיים את שתיהן, אבל זה ק"ק שהרי במשנה ראינו שפירש

פירוש זה שהתורה חידשה בחתן שהטרדה שלו במצווה זה נקרא שהוא ממש עוסק במצווה למרות שלא עושה שום פעולה אקטיבית בזה.

לאור דברי הר"ן אולי אפשר להסביר שכן היא גם דעת רש"י, שמש"כ "דאינו יכול לעסוק בשנים כאחד" זה כיון שכרגע הוא טרוד במצווה והתורה לא חייבה אותו להפסיק להיות טרוד במצווה הזאת ולא הטריחתו לזה, למרות שבאמת ביכולתו ליישב דעתו ולקרוא ולקיים את שניהם רק שאינו חייב.

הריטב"א מסביר כמו התוס' אבל מחדש שלא רק שהוא פטור במקום שמבטל המצווה אלא שזה גם אסור, ומוסיף עוד שאף אם לא לגמרי יבטל אותה אלא שמפסיק ממנה לצורך מצווה אחרת אפי' שגדולה ממנה, שהיה לו קשה שאל"כ מה החידוש של התורה בזה שלא יפסיק לצורך מצווה אחרת מה לי מצווה זאת מה לי מצווה אחרת וכך גם משמע מרש"י כ"ה,ב,סד"ה "שחל שביעי שלהן" שמפרש "אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא". אבל הראשונים שחלקו עליו סברו שאף זה אינו חידוש שצריך לקיים את כל המצוות ולכל מצווה העת שלה ועוד ש"אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס" ולכן אמרו שפטור אף כשיכול לקיים את שניהם וכך מובא באור זרוע.

לסיכום: ראינו שתי שיטות עיקריות עם קצת שינויים בדין העוסק במצווה פטור מן המצווה:

(1) דווקא במקום שיבטל ממנה.

(2) שפטור אף אם יכול לקיים את שניהם.

ונ"ל לומר שעיקר מחלוקתם הוא מה עניינה של התורה במצוות - האם עיקר עניינה הוא להרבות כמה שיותר מצוות בעולם, ולכן במקום שלא יבוא להבטל מהאחת מחייב הוא לעשות גם את השנייה, או שעיקר העניין הוא שתמיד נהיה עסוקים במצווה ולא משנה במה, ושכל חיינו נהיה טרודים במצוות על אף שגם להרבות מצוות זה חשוב אבל זה לא העיקר ולכן התורה לא הטריחה אותנו לזה.

תשובה ותלמוד תורה - שילוב מנצח

נר קרונפלד (ש"ג)

עבודת ה' / תש"ע

כדי להבין יותר לעומק את הקשר שבין לימוד התורה לתשובה נעצור רגע ונסתכל לעומק על התשובה. בימינו נהוג לחשוב שחזרה בתשובה משמעותה לעצור את החיים הקיימים ולכפות על האדם חיים אחרים, זרים לו- עד עכשיו הייתי רגיל לא לקום לתפילה, כעת אני "מנצח" את עצמי וקם לתפילה. הרב זצ"ל באורות התשובה (ה, א') מסביר אחרת:

"התשובה היא ההרגשה היותר בריאה של הנפש. נשמה בריאה בגוף בריא מוכרחת היא לבא לידי האושר הגדול של התשובה...". אומר הרב שבתשובה קיים אושר גדול, אדם בריא רוצה לחזור בתשובה.

מדוע זה כך? כל יהודי בפנימיותו רוצה בקרבתו של הקב"ה ובחיבור אליו והניתוק שהחטא גורם הוא מצב מעוות שלא מתאים ושייך ליהודי. החזרה בתשובה מחברת מחדש בין האדם לאלוקיו ומחזירה אותו למצבו הטבעי - חיבור לריבונו של עולם. לכן תהליך זה נקרא "חזרה" ותשובה מלשון "לשוב" - חזרה אל המצב הטבעי של חיבור לה'. מתוך כך יש אושר גדול לאדם זהו סימן של בריאות נפשית.

אז מה כל זה קשור לתורה וללימודה? מסביר הרב זצ"ל באורות התורה (ו, י'): "...כן בעל נפש בריאה הוא אוהב את התורה ומחקרה בלב ובנפש...". על פי הרב גם התשובה וגם אהבת התורה הינם סימנים לבריאות הנפש. כעת נעלה רמה נוספת, בהמשך הפרק הנ"ל (פיסקה יא') אומר הרב "לימוד התורה...ומעיר בקרבה את הדעות הנאות והרגשות הטובות הכמוסות בקרבה (של הנפש) מצד התכונה המיוחדת של ישראל".

בתוך נפשו של כל אחד ואחד מאתנו חבויים מחשבות גדולות וכוחות גדולים, שלימוד התורה מגלם אותם. למעשה לימוד התורה גורם לאדם להתחבר מחדש אל עצמיותו ולגלות בתוכו את הכוחות הגדולים בתוכו. בדיוק מה שמצוות התשובה גורמת!

שבעזרת ה' מכה לחזור בתשובה שלימה וללמוד תורה באהבה בזמן אלול ובכל הזמנים הבעל"ט.

אנו נמצאים בפתחו של זמן אלול, בו שני המושגים הללו, לימוד תורה ותשובה, הינם דומיננטיים ומרכזיים. מצד אחד בית המדרש מתחיל, ממשיך את הצלילה אל תוך העולם של לימוד התורה. ומצד שני אלול, חודש הרחמים והסליחות והימים הנוראים הנכונים לנו. במאמר זה אנסה לגעת בקשר שבין שני המושגים הללו- לימוד תורה ותשובה, לאור דבריו של רבינו הראי"ה קוק זצ"ל שבג' אלול ציינו את יום פטירתו.

בפרשת נצבים שנקרא לפני ראש השנה נאמר (דברים ל'):

"כי המצווה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחקה הוא: לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו:"

נחלקו הראשונים- מהי המצווה עליה התורה בחרה להתבטא כך?

רש"י מסביר- "התורה ניתנה לכם בכתב ובעל פה". לימוד התורה! כל אחד יכול להתחיל וכל אחד מחויב!

לעומתו **הרמב"ן** מסביר אחרת: "אבל המצווה הזאת על התשובה נזכרת" כל אחד יכול לחזור בתשובה!

מסביר הרב דרוקמן שליט"א בספרו "לזמן הזה" כי האמת היא ששני הפירושים הללו אינם שתי דעות נפרדות לחלוטין, אלא הם כמו שני צדדים של אותו המטבע. "מצווה הזאת" שני צדדים: את הצד האחד מהווה התורה, ואת הצד השני מהווה התשובה.

הדבר מתחדד אף יותר בדבריו של הרב זצ"ל בספר אורות התורה פרק ו',ב': "לפי ערך בהירות התשובה שלפני הלימוד תגדל בהירות ההבנה של הלימוד..." מדבריו של הרב ושל תלמיד תלמידו, הרב דרוקמן, ברור שיש קשר הדוק וחזק בין לימוד התורה לבין התשובה, עד כדי השלמה הדדית.

בפרשה שלנו מתואר שכאשר מתעורר ספק אצל אנשים בנוגע להלכה מסוימת, כגון כיצד צריך לפסוק, או את מי לחייב בבית דין, התורה מדריכה אותנו לעלות לירושלים לבית הדין הגדול ולמורי ההוראה שלנו ולשאל אותם. התורה מתארת מקרה כזה במילים "כי יפלא" (יח).

ויש לשאול מדוע מתארת התורה מקרה כזה בלשון "פלא"? הרי לרוב, דבר מפליא הוא דבר טוב ומרגש, ולכאורה העובדה שחכמים לא יודעים מהי ההלכה בעצמם אינו מצב אידיאלי.

בא רש"י ומסביר שהפלאה זה לשון של הבדלה ופרישה, שהובדל מעיני החכם פסק ההלכה הזה. וקשה על פירושו של רש"י - א. כיצד זה מתרץ את השאלה שלנו שפלא זה דבר טוב ולכאורה מציאות כזאת היא לא טובה. ב. מדוע להסביר הפלאה בלשון של פעולה חיובית "הבדלה" ו"הפרשה" ולא "חוסר ידיעה" שלכאורה זו המציאות היותר פשוטה שקרתה לחכם.

אלא שרש"י הקדוש רוצה ללמד אותנו מסר חשוב. העניין שאנחנו לא יודעים את הכל, זה טוב גדול שהקב"ה גומל איתנו! מטרת התורה היא ללמד אותנו ענווה והתבטלות כלפי גדולים מאיתנו, וזה שאנחנו לא יודעים את הכל זה רק לטובה, אחרת לא היינו נעזרים באף אדם אחר לעולם ומידת הגאווה הייתה גוברת בנו.

זאת גם הסיבה שעל הפסוק "ובאת... ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (שם,ט), רש"י מפרש שצריך לעלות על השופט הגדול שבאותו הדור, גם אם מדרגתו נמוכה. ולכאורה, אם כל המטרה של העלייה לחכמים היא פסיקת ההלכה, אזי העובדה שמדרגת השופט הגדול בדורו היא נמוכה אינה מועילה לעניין הזה אלא אדרבא היא נוגדת את המטרה, הרי הוא לא ידע לפשוט לי את הספק! אלא על כרחך המטרה היא קניית מידת הענווה בתוכנו כלפי אנשים וכלפי רבש"ע בעצמו.

ולפי זה גם מובנת לשונו של רש"י על צד החיוב - הבדלה והפרשה. כידוע לנו מידת הפרישות במסילות ישרים פותחת ואומרת שהמדרגה הזאת היא לא נחלת כל אדם, אלא רק נחלת מעטים, "השרידים אשר בעם!", להם נאה המידה הזאת, ובזכות הסברו הנפלא של רש"י מובנת הסיבה - לא קל להתבטל בצורה מוחלטת כלפי מה שיגיד אותו שופט שיהיה ביום מן הימים. לכן רש"י מציין שמי שזוכה למידה הזאת מגיע למדרגה של פרישות וקרבה לה' יתברך.

התחלתם את זמן אלול ואתם לא יודעים איך לסדר לעצמכם את סדר היום בישיבה? הנה לפניכם דוגמא מהגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל:

במשך עשרים וחמש שנותיו בפחזא ניהל הרב סדר יום קבוע וקפדני:

הרב קם משנתו ב-04:00 בבוקר, למד משנה עד השעה 06:00, ואחריה מסר שיעור בן שעה לקבוצת בעלי-בתים בבית הכנסת עד לתפילת שחרית, לה הוקדשה שעה. בין 08:00-09:00 אכל בביתו עם בני הבית את ארוחת הבוקר, ארוחתו הייתה בקביעות כוס קפה אחת ללא סוכר. לאחר ארוחתו למד תנ"ך עד השעה 10:00, בין 10:00-11:00 מסר את שיעוריו היומי בסוגיות התלמוד, והשעה שאחריה הוקדשה לחזרה על הנלמד.

לארוחת צהריים לא הוקדש זמן, ומנת מרק הייתה מוגשת לו תוך כדי עיון בגמרא הפתוחה לפניו. בין השעות 13:00-14:00 נח על מיטתו, מצויד בעיפרון, בעודו מעיין בספרים חדשים שהובאו אליו ורושם את הערותיו על שולי הגליונות.

בין השעות 14:00-16:00 ישב על כס השיפוט בבית הדין של הקהילה, ואת ישיבות ועד הקהילה תזמנו לשעות אלו והן נערכו בבית הדין כדי לאפשר את השתתפותו בהן. לאחר תום הדיונים בבית הדין שהסתיימו בדרך כלל לפני 16:00, נהג לשתות כוס יין, נאמן לצו ההלכה שאין לדיין להורות לאחר שתיית יין. ולאחר מכן יצא לסבב ביקורים אצל חברי הקהילה: ביקור חולים וניחום אבלים, משימה שארכה לעתים זמן רב, בשל הקפדתו לבקר חולים ואבלים מכל שכבות האוכלוסייה. מנהג זה הופסק במשך השנים עם ריבוי המטלות הקהילתיות על כתפיו, הרב מצא פתרון הלכתי לחובת ביקור-החולים, ושכר שליח מיוחד שיבקר בשמו את החולים, וימסור לו דו"ח מפורט על מצבם הרפואי.

בשעה 16:00 התפלל מנחה, הרב קבע את השעה המוקדמת יחסית, כדי לשמור על שעה קבועה גם בימות החורף, בהם שקיעת החמה מוקדמת יותר. את תפילת המנחה נהג להתפלל כשלאישו תפילין. לאחר תפילת מנחה העביר שיעור הלכה בספר "מגן אברהם", עד תפילת ערבית.

השעות 20:00-22:00 הוקדשו לקריאת מכתבים שנשלחו אליו מכל הפזורה היהודית באירופה ומחוצה לה, ומענה למכתבים אלו. אחר כך למד עד חצות, אז נהג ללכת לישון.